

Fra

"Langesunds Blad" nr. 70 for 4. september 1940:

65
105409

Lo v o g r e t t i N o r g e n u .

Biskop Berggrav har sendt et brev til prester og menighetsråd i Oslo bispedømme om de kirkerettslige forhold i den nuværende situasjon. Vi gjen- gir innledningen, hvori biskopen redegjør for de rettslige forhold i sin almindelighet under okku- pasjonen, da de har betydning på alle områder. Det er ikke bare på det rent kristelige område at det blir spørsmål om overbevisning og samvit- tighet.

Derved at hele Norge nu er okkupert land - hvor krigstilstanden altså for så vidt gjelder - er Haagerkonvensjonen blitt gjeldende rett her i landet. De deltagende i denne konvensjonen (1907 - 1910) har uttrykkelig forbunnet seg til å overholde dens regler. Blant dem som har forpliktet seg til dette er også Norge.

Kompetente norske rettsautoriteter har bistått med å utrede hva denne konvensjonen nu innebærer for oss.

Haagerkonvensjonens paragraf 43 fastsetter at "den lovmessige makt" faktisk er gått over til okkupanten, og denne skal ta enhver forholds- regel som beror på ham, for såvidt mulig å gjenopprette og sikre den offent- lige orden og det offentlige liv. Okkupanten skal herunder respektere de lo- ver som gjelder i landet, med mindre det foreligger "absolutte hindringer derfor".

Vedkommende autoriteter uttalte herom: "Det er uomtvistelig at innen det besatte område går okkupasjonsmyndighetenes bestemmelse foran den ordinære norske regjerings (i London) bestemmelser. Den siste kan ikke ved noen forordning gyldig pålegge den norske befolkning å foreta eller unnlate noe som okkupasjonsmakten forbyr eller forlanger, såfremt okkupasjonsmaktens påbud ikke ligger utenfor grensen av en okkupasjonsmakts rettslige beføyel- ser. Herav er følgen at den heller ikke senere kan gjøre ansvar gjeldende mot norske borgere fordi disse ikke har rettet seg etter dens regjeringsfor- holdsregler, når disse var i strid med okkupasjonsmyndighetenes bestemmelser."

Om der i okkupasjonstiden innsettes norske forvaltningsorganer, har altså disse en dobbelt hjemmel. De har hjemmel etter norsk lov så langt

denne fremdeles er gjeldende, og de har hjemmel med okkupasjonsmaktenes bifal selv om der blir fattet bestemmelser som går ut over hittil gjeldende norsk rett. I siste instans er det nemlig ifølge Haagerkonvensjonen okkupasjonsmakten som er rettsstiftende, slik som det er bestemt i der Fuhrer-Erlass ved hans oppnevning av Reichskommissar.

På følgende direkte spørsmål har de nevnte autoriteter gitt følgende svar:

Spørsmål 1: Er pålegg fra et norsk styre i okkupert område forpliktende for folk og institusjoner i dette område ?

Svar: Ja, for så vidt de ligger innen rammen av norsk lovgivning eller er hjemlet ved gyldige bestemmelser av okkupasjonsmakten.

Spørsmål 2: Er lover eller forordninger som etter 9.april 1940 utstedes av den norske regjering (i London) bindende for folk og institusjoner i det okkuperte område ?

Svar: Nei.

Av særlig interesse for oss er Haagerkonvensjonens paragraf 46 som lyder slik:

"Familiens^{ære og}/rettigheter, individenes liv, den private eiendom, den religiøse overbevisning og religionsutøvelse skal respekteres. Privat eiendom kan ikke inndras."

Av alt dette følger at vi idag står under dobbelt rett: Grunnloven (med andre norske lover) på den ene side - og på den annen side Haagerkonvensjonen og de av okkupasjonsmakten gitte forordninger. Disse har for så vidt også norsk rettshjemmel som Norge offisielt har forpliktet seg til i all fall å underordne seg Haagerkonvensjonen. Vi befinner oss altså i en foreløpighetstilstand, hvor rettsforholdene i atskillige punkter er undergitt okkupantens skjønn. De rettslærde uttaler: "Der kan nok oppstilles visse almindelige regler herover. Men en må ha for øye at disse ikke kan diskuteres på like fot. En kan ikke overfor en okkupasjonsstyrke si at det eller hint vil vi prosedere om. Det finnes med andre ord ingen jevnbyrdighet. Den forståelse som okkupasjonsmyndighetene hevder, blir inntil videre den avgjørende."

Anderledes kan det bli når det er sluttet fred. Det som foran er sagt gjelder okkupasjonstiden.

Å være klar over disse faktiske forhold er av betydning også for ens samvittighets-stilling til makt og myndighet.

For den kristne og for kirken står Guds ord og den i Guds ord bundne samvittighet over all menneskelig makt og rett, hvis det blir konflikt i det aller dypeste. Men også for den kristne betyr det noe å vite hva som er gjeldende og anerkjent rett - om enn midlertidig under tvangssituasjon - og hva som er ren vilkårlighet. Jesus - som selv l e v e t i et typisk "okkupert" land med dobbelt rettsgrunnlag - ga flere ganger uttrykk for dette at hans disiple skulle gi keiseren hva keiserens er, og at de skulle følge "skattepåleggenes" lov, men i de innerste livsspørsmål alltid lyde Gud mere enn mennesker.

I grenseområde mellom det statsrettslige og det moralsk kristelige kan det bli tvistspørsmål, hvor det gjelder å ha en orientert og klar samvittighet, som må ta sin avgjørelse. Det er selvsagt adgang til også overfor okkupasjonsmakten å fremføre med styrke hva en finner er rett og riktig. En skal ikke unødig forutsette at okkupasjonsmakten ikke vil følge retten så langt råd er.

Kirkerettslig følger av det anførte at også de beføyelser som er tillagt kongemakten i Norges Grunnlov vil kunne overtas av andre og med full rettsvirkning. Men som allerede Haagerkonvensjonen pekte på, må der intet fastsettes som ikke respekterer den religiøse overbevisning og religionsutøvelse. Det er ikke tegn til at noe sådant skulle være i noens tanker. Det er tvert i mot av okkupasjonsmaktens øverste representant tilsikret kirken full frihet, så lenge den holder seg fri for politiske formuleringer (tale i juni 1940).

Under slike blandede rettsforhold er det dobbelt viktig at det kristelige og det derpå byggede moralske liv ikke blir svekket og splittet. Det er en fristelse å la seg lamme og bli oppgitt. Når så meget annet suspenderes - og med rettslig virkekraft - da kan det lett smitte over på samvittigheten, så også den blir valen.

E i v i n d B e r g g r a v

Oslo birkop.